

FRA SANKT OLAV TIL MARTIN LUTHER. *Foredrag fremlagt ved det tredje nordiske symposion for ikonografiske studier, Bårdshaug, den 21.-24. august 1972. red. Martin Blindheim. Universitetets Oldsaksamling, Oslo, 1975, 245 s., ill. N.kr. 60.*

Når man ved, hvor lang tid et sådant arbejde kan tage, er man imponeret af, at Martin Blindheim har fået disse foredrag (debatindlæg) udgivet så hurtigt i bearbejdet form.

Titlen »Fra Sankt Olav til Martin Luther« er jo temmelig vidtspændende, i tid godt og vel 500 år, og kun de fire første indlæg handler om den norske helgenkonge: om Löderupfonten, Falsterbo-fonten, St. Olav i Finland og et meget usædvanligt afsnit om de gøglere, der trædes under fode af ham og hellig Erik. Eller synes artiklerne i første omgang ikke at have ret meget med hinanden at gøre. De næste 8 indlæg behandler en række problemer angående middelalderlig billedkunst tyding, tolkning, indhold og billedernes forhold til liturgi og kirkespil. Men i de sidste 4 artikler bringes de samme principper og problemer i anvendelse overfor billedkunsten i reformationsårhundret, så det alligevel – med lidt god vilje – kan betegnes som en rød tråd.

For dette tidsskrifts læsere må det interessanteste være de danske bidrag. Ulla Haastrup har i »Kalkmalerier og senmiddelalderens spil« foretaget en spændende analyse af malerierne i Sulsted (1548) og på overbevisende måde påpeget de steder, hvor de kan være inspireret af kirkespillene. Dette arbejde ligger ganske på linie med hendes undersøgelser over malerierne i Råsted (HAFNIA 1972) og Himmelfartspillene i Visby (Forvannen 1973). Søren Kaspersen: »Kristi profeter i danske kalkmalerier« behandler profetspil og -læsestykker fra en række forskellige lande, især i liturgisk sammenhæng; derefter sætter han dette med megen lærdom, men særdeles klart og overskueligt i forbindelse med de vigtigste profetmalerier i danske (skånske) kirker (Toreby, Stora Köpinge, Østofte og Brunby). Det virker overbevisende; en væsentlig artikel som bringer klarhed over mange spørgsmål, også for anmelderen. Det samme gælder Mogens Thøgersen: »Gerningernes bog«, der handler om sjælevejningsscenen i Kongsted kirke. Når man véd, hvor stort et arbejde Thøgersen har lagt i sammenlignende studier af sjælevejning (endnu upubliceret), kan det ærgre, at han har nøjedes med et detailstudie, hvor klart og godt det end er.

Eva Louise Lillie har et lille indlæg om de kalkmalede våbenskjolde som hjælpemiddel for ikonografien, især til datering. Emnet er interessant og bør tages op; i artiklen er en række problemer dog mere blevet påpeget end forsøgt løst.

Bogens indlæg behandler således både sten-, træskulptur, kalkmaleri og altertavler i den angivne periode; de er alle udtryk for nye forskningsopgaver, der er taget op, og man har et forfriskende indtryk af, at forfatterne står midt i en forskningssituation, – vel netop det, der er meningen med et diskuterende og debatterende symposion. Med de interessante, mange gange nye emner, de fyldige

litteraturhenvisninger og diskuterende noter er bogen i sin helhed et fortrinligt apparat for den, der arbejder med (interessere sig for) middelalderlig billedkunst – endda sat i et større perspektiv.

Niels M. Saxtorph

ALEX WITTENDORFF: ALVEJ OG KONGEVEJ. *Studier i samfærdselsforhold og vejenes topografi i den 16. og 17. århundrede. Skrifter udg. af Det historiske Institut ved Københavns Universitet. Bind IV. Akademisk Forlag. København 1973, 348 s., kr. 50.*

Alex Wittendorffs bog er en disputats – den forsvaredes den 27.11.1973 for den filosofiske doktorgrad ved Københavns Universitet, og nærværende anmeldelse gengiver i omarbejdet form 2. officielle opposition. I modsætning til mange andre disputatser er denne imidlertid ikke så tyngt af lærdom, at den er utilgængelig for almindelige dødelige. Den klare og levende fremstilling bør kunne læses af alle, der interesserer sig for emnet.

Bogens formål præciseres i indledningen. »Hensigten er« siger forf., »at klarlægge (vejenes) tekniske beskaffenhed, retslige og administrative forhold og de vigtigste sider af deres benyttelse«. Men da vejene jo nu engang er nært knyttet til naturgivne og samfundsmæssige faktorer, har forf. fundet det vanskeligt at adskille en del af de nævnte forhold »fra vejenes topografiske placering og deres funktion som bindeled mellem bestemte områder med lokale særpræg eller som dele af større ruter med tilknytning til udlandet«, og han har derfor knyttet sin undersøgelse til et bestemt område, nemlig Sjælland. Alene øens centrale placering i det daværende danske rige og hovedstadens beliggenhed her berettiger på forhånd dette valg, og hertil kommer ønskeligheden af at levere et modstykke til Hugo Matthiessens studier af de jyske vejes topografi.

Bogen kan følgelig deles i to hovedafsnit. Det første, der omfatter kap. I–VII, dækker principielt hele Danmark, men dog således at lokale problemer fortrinsvis belyses ved hjælp af sjællandsk materiale. Det andet, topografiske afsnit omfatter kap. VIII og IX og søger så nøjagtigt som muligt at følge henholdsvis de sjællandske alfarvejes og de særlige kongevejes forløb med angivelse af de punkter, der lader sig sikkert bestemme, og kildegrundlaget for denne bestemmelse.

Som sig hør og bør slutter bogen med en »sammenfatning og konklusion« samt med fortegnelser over kilder, litteratur, illustrationer og kort og endelig et register.

Registeret er et kombineret navne- og sagregister, hvad der er en ubestridelig kvalitet. Den der selv har prøvet at udarbejde et sagregister vil vide, at dette er en intellektuel udfordring af betydelig dimensioner, fordi en oplysning i mange tilfælde bør registreres under flere forskellige stikord. En illustration fremby-